Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Серлало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 14 ФЕВРАЛЬ, 1989 ШУ. ★ № 19 (7677). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Политбюро комиссе

Армене мохк агарах хатар хиннача къулбаседа районашка болх беш йолча юртарча гIишлонхой отрядашта дика хьонхам тел Украина Госагропромо бахийтараша. Шоашта тIачIоагIъяь объекташ меттаоттаяра долла деррига гIишлон-монтажни балхаш шозза хьалхагIа чакхдаха декхар тIайийцад пар. Кхычахьара новкъостал кхачарга а ца хьежаш, украински гIишлонхоша шоай низаца чакхъяьккхар геологически лехамий ерригга комплекс, кердача цIенойн общественни зданейн проекташ ханнахьа оттайир республикански архитекторашца барта а болаш, цо йиш хилийтар кхычарел хьалха дукха гIишлош хьалъе.

Из, новкъа хете а, бехктокхамеча гIулакха дуккхачарех цхьа хьонхам мара бац. из ала йиш яц мохк агарах йохаяь гIишлош меттаоттаяра новкъостал де Армене мехка областнойн республикански агропромашкара яьхкача кхыча итташ йолча гIишлонхой подразделенеех. Из болх мишта бу хьежар 9 февврале СССР Министрий Совета Председатела заместитела Л. А. Воронина яьча КПСС ЦК Политбюро аргIанарча балха заседане.

Шу доладелча денз укхаза хьалхарча квартала капитальни вложенеш караерзаяра программа 13 процент мара кхоачаш ца яь хиларо хьахьокх мохк аьгача районашка хIанз юртара гIишлош хьалъеча цIенхаштта хала хьал оттар. Комиссе во лаьрхIаб Волгоградски, Новосибирски, Омски областашкарча, Латверчен Туркменерчен гIишлонхой отрядий болх.

Комиссе чIоагIа критика йир юрта районашка гIишлош яра доал дара орган хьае ца хайнача, гIишлонхой, проектировщиккий, изыскателий гIулакхаш вIашагIтохилга Iалаш ца даьча Армене Госагропроман Госстройнен. Балхаш сихдергдола решени бахьан шоашта бехк тIаэца кулгалхой лоархIабеш ца хилар пу шин организаце балха тIа гучайоала белгало хинна Iац.

Юрташ меттаоттаелга сихдар юхаувз цIенош дехача а доалахьарча рузкъах баьннача а къахьегамхошта компенсаци дIаяла хIанз а практически болабаланза болча, хьайна ца боалача республика финансай министерства болхлоша. ХIаьта уж чубаьха цIенош хиннача моттиге уж дохарах этта гув хилар бахьан долаш генеральни планагIа лаьрхIа школа е берий беш хьалъе йолае йиш йоацаш ба цу хана гIишлонхой.

Комиссе республика Минводхоза тIадиллад ерригга водохранилищеши трубопроводаши чIоагтIа кийчъе.

Заседане балха юкъе дакъа лаьцар Армене Компарте хьалхарча секретара С. Г. Арутюняна.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

ДIабахача январе Гудермесски района «Новогрозненский» совхоза хьайбаш леладераша дийнахьа хIара Iаттагара 5—6 килограмм шура яьккхар. Из во хьонхам бац, хIана аьлча дукхагIдола доахан хIанз е лекъа да, е дахка долалуш мара дац. Цудухьа лоацца дувца лов сона ферма болхлоша шийтталагIча пятилетка кхоалагIча шера даьхача толамех. Дулх цар декхар 105 процент, шура — 102 процент. ЛурчогIа хиннача пхи тонн дукхагIа шура дIаяхьийтар соахка заводе.

Дояркашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар Гехаева Рукъета. План 2300 килограмми тIанийца декхар 2500 килограмми йолаш, шийна тIачIоагIбаьча ткъаь Iаттах хIаранегара 2896 килограмм шура яьккхар цо. Геттара гаргагIертар цу хьонхама яхье шоллагIеи кхоалагIеи моттигаш яьха Саламгериева Мухажари Алхазова Малкани. Ишта овсаре къахьегаш хиннаб доярхаш Очарова Байзани Курбанова Майсарни.

Юкъера лаьрхIача хIара кхоабача Iаттагара совхоза хьайбаш леладераша яьккха шура 2487 килограмм я. Из планал а социалистически декхарел а лакхагIа хьонхам ба.

Деша дай бац

Кхыча тайпара да новогрозненцашта лоаллаха йоаллача «Ойсунгурский» совхоза хьайбаш леладерий гIулакхаш. ХIара кхоабача Iаттагара соахка 1969 килограмм шура мара яьккхаяц цар, е планага хьежача 78,5 процент. ЛурчогIа хиннача боарамал а тоъал Iолохбеннаб уж. ДIа ца луш йисай 221 тонн шура. Вешта, мичахьара йоагIаргъя из, нагахьа санна ойсунгурцаш соахка доахана керттерча Iула ремонт елгах бицбеннабале. Масала, дахка дезача 34 шинарах цхьаь цхьаннех етт хиннабац.

Ала йиш яц, укхазара беррига хьайбаш леладераш тIехьабусаш ба, аьнна. Дояркас Хусейнова Зулпатас хIара кхоабача Iаттагара 3 эзар килограмм шура яьккхай. ЦаI да новкъа: цун балха опыт дIаэцараш, цун инициатива хьаллоацараш геттара кIезига ба ферме.

Ойсунгурций керттера декхар — хьайбаш дулха кхабар. Бакъда, цу даькъе а ер ма дий аьнна хIама карагIдаьннадац цар. Дийнахьа бежана тIакхета дозал юкъера лаьрхIача 359 грамм мара хиланзар, план 500 грамм йолаш. МалагIа бахьан долаш да из? Эсала бу совхозе зооветеринарни болх. Масала, хIара 100 Iатта тIехьара 86 Iасилг мара хьакъоастадинзар соахка. Районе эггара лохагIбола хьонхам ба из.

Дукха доахан остдаьннад. Цудухьа вIаштIехьдалац хьайбай Iул шерде. Цул совгIа, геттара ира латт укхаза доакъарца Iалашо яра проблема а. Из тоъаш дац ферме. ХIанзле лоалахошка ада безача кхаьчаб ойсунгурцаш.

ТIакха мишта лел цар гIулакхаш укх шера? Паччахьалкхенга шура йохкарах йолча районни сводкашка хьежача дика гуш да, гIулакхаш кхы а вогIа хулаш доагIалга.

Дукха ха яц Алиева Рукъет МЖК балха ена. Цу хана денз ший декхарех дика лоархIаеш, социалистически яхье массаза хьалхалатташ хьайоагIа из. Ший сменни нормаш 115 — 120 процент кхоачашъю цо. ХIаьта Iо ца кадаш ше леелнар цIенхаштта хьаду цо. ХIанзлехьа а из хьехамча а хинна дIаэттай. Ший хьинар, говзал кхо ца еш луккха кхебаьб цо дика болхлой. Царех цаI я Мадагова ХIазан. Из а я ший хьехамчага хьежжа дика болх беш. Цу шинне а коллективе сий ду, дег тIара баркал а оал царна.

СУРТА ТIА: Р. Алиеван (аьттехьаръяр) Х. Мадагован.

И. ПЛИЕВА сурт.

ФЕРМАШКА—IА

БАРТ БОЛЧА БЕРКАТ А СОЦ

РЕПОРТАЖ

ТIеххьарча итт шера ца хиннар де карагIдаьлар дIадахача шера Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза хьайбаш леладерий. Кхоачашйир паччахьалкхенга шура, дулх дохкара планаш.

Из толам боаккхаш къаьстта докха дакъа юкъедихьар, цу боахама кхаь шурий фермана юкъе социалистически яхье котало яьккхача Гайтукаев Лемас кулгалдеча коллективо.

Цун хьокхамаш геттара дика да. Масала, план 2250 килограмм йолаш, хIара Iаттагара 2736 килограмм шура яьккхай укхаза. Из хул лурчогIа хинначул 496 килограмм дукхагIа. ЛийрхIачул пи бIаь центнер дукхагIа дIаделар паччахьалкхенна дулх а.

...Тхо ферме кхаьчача хана итт сахьат даьннадар. СалаIара хьайбаш леладераш та лаьрххIа хьадаьча цIен хьалхашка цIе байракх урагIъяхийтаяр. Из айьей совхозе а цу ферме а яхье соахка хьалхара ши моттиг яьккхача Усманова Маликен Тагирова Айданеи сийна. Хьалхарчун хьонхам — хIара Iаттагара 3559 килограмм шура; шоллагIчун — 3471 килограмм.

Ферма заведующи Гайтукаев Лема ЦIеча уголоке коравир тхона.

— Iуйрийна хIара Iаттагара 5,2 килограмм шура яьккхай доярхаша. Бакъда, хIара кхоабача Iаттагара яьккхар 3,6 килограмм мара хилац, — аьлар Лемас.

— ХIаьта а со раьза волаш хьонхам ба из. ХIана аьлча саррахьа иззал яьккхача из хул 7,2 килограмм, е соахка укх хана хинначул дукха хIама ца эшаш 0,6 килограмм дукхагIа. Шурий хьоанал 3,7 процентага дIакхоач. ДIабахача январе Усмановас хIара Iаттагара 306 килограмм гаргга шура яьккхай. Феврале дийнахьеи буси юкъера лаьрхIача 10,8 килограмм йоаккх цо.

— План кхоачаш ца яьча доярхий тайпан цIи графика тIа сийнача къоаламаца белгалйоаккх оаха, — йоах заведующе. — ХIаьта шоана гучча тайпара, из де дезаш хиланзар январь бетта.

Хьож тхо цунца хадданза яхь лелаеча Тагировай хьокхамашка. ДIабахача бетта хIара Iаттагара — 298 килограмм, хIанз дийнахьеи буси — 10,6 килограмм. Доярхашта юкъе яьржача социалистически яхье шоллагIа я из.

Белгалдаккха доагIа, совхоз йиллача денз цхьан Iаттагара шера кхо эзар килограммал дукхагIа шура яккха цхьанна доярхана карагIдаьнна доацилга. Цу боарамал эггара хьалха тIехъяьннараш уж шиъ я.

Мишта вIаштIехьдоал шун из? — аьнна оаха даьча хаттара жоп луш Гайтукаева аьлар:

«Дуккхача хана денз цхьана болх беш, шоайла бовзаш нах ба тха ферме къахьегараш. Цхьа барт, цхьоагIо я. ХIаьта барт болча, оалаш ма хиллара, беркат а соц».

Бокха теркам тIабохийт цу ферме зооветеринарни, осеменени яра болх лерттIа чакхбаккхара. Ферме лаьрхIа леладеча журнала тIа дIаязъяь я хIара Iатта цIи, из маца баьб, шу, ши шу хьалха мел шура луш хиннаб. Цудухьа моллагIча доярхана дика хов ше доал деча хIара Iатта хьал. Массане цхьатарра а хилац из. Цу гIулакхага хьежжа, хIаранена къаьстта доал де гIерт.

ТIеххьарча хана наггахьа мара нийслац етт остбоалаш. Из бахьан долаш лекъа доахан а хилац. Соахка, масала, хIара бIаь Iатта тIехьара 91 Iасилг хьакъоастадир ферме, план 85 йолаш.

Рационага хьежжа хIара хьайбана дийнахьеи буси 25 килограмм силос, кхоъ — йол пхиъ — ча, ма молла барда, яьккхача шурийна хIара килограмма 200 грамм кхоачийташ концентрированни доакъар тел укхаза. Лац ше долчча тайпара-м. Диача доахана дукхагIа шура лургйолаш кийчду.

— Хьалха цIаккха ца хиннача тайпара дика Iалацдаьд тхо доакъарца, — йоах Гайтукаева. — Цхьабакъда, шортта да, аьнна, зехьа доадац, оаха из.

Илайха я цIеча уголоке. СалоIача хана мел эшар да чухьа: шахматаш, шашкаш, керда газеташ, журналаш, телевизор, кхыдар. Цхьабакъда, чухьа заведующел совгIа саг вац.

— Iуйрийна божа а бийтте, помещенеш цIен а йий, доахана доакъар а дилле, цIаболх доярхаш, бежа Iуй. Фермана гаьна бахац уж. Юхе бус дежурни бола доярхаш, бежа Iуй. Цар декхар — доахана хьаарахкувса доакъар юха а хьаьшка диллар, делкъийга хьайбаш помещенешкара хьаара а даьха, царга хьажар, доахан деттара эшар: ведараш, фляташ, кхыдар— кийчдар.

Хьайбашка хьажа долх тхо. Тоъал йIайха, цIена я доахан латтача. Хьаьшка йиллар чаца эяь доакъара цехе кийчъяь силос я. Хоза хьаж йоагIаш, юкъе аьта хьажкIаш йолаш дика я из.

ХIаранена 25—30 метр юкъ а юташ, бIоагIаш тIа хьалтеха улгаш доахк, доахана группана доал деча доярхай тайпан цIи, цо соахка мел шура яьккхай, укх шера малагIа социалистически декхар тIайийцал хьахьокхаш даь йоазув тIа а долаш.

Доахан деттача хана эшаргдар кийчдаь баьннабар доярхаш. Къаьсттача моттиге хи киси тIа а дилла, латтар цIена йилла ведараш, фляташ. Еррига хIана яц, аьнна, шура цу фермагара цхьоалагIча классах дIайиеш хилар, тамаш е езаш хIама доацилга хьахьекхар цу гIулакхо.

Доахан коллективни дале, дулха кхоаба хьайбаш арендни подрядагIа леладу ферме Касиев Руслана ший кхаь новкъостаца. Геттара дика толамаш а доах. Ди дIадодац хIара хьайбана 600 граммал кIезигагIа дулх тIа ца кхетийташ. Хьадечунга хьежжа да алапеш а. Бетта юкъера лаьрхIача 550—600 сом эц хIаране. Дика да цу ферма кхыча хьайбаш леладераша нийду алапеш а.

Тхоашта бIаргадайначо, хезачо боккха тоам баь дIадахар тхо цу фермера.

М. ХАМАТХАНОВ.

Шу дика дIадоладаьд

«Южэнерготеплоизоляция» яхача контора чуйоагIача Грозненски участка коллективо дика дIадоладаьд кара шу. Ткъаь дийлагIча январе кхоачашъяьй цо хьалхарча бетта дерригача технико - экономически хьонхамех йола планаш. Шоаш дер тешшаме а дика а хилийта гIерт уж. Цул совгIа, бокха теркам тIабохийт цар материалаши электроэнергии кхояра.

Хьинар айденна къахьегаш ба участкера дукха а болхлой. Царех ба Гайрбекова Малика, Савченко Нина, Литвинова Галина, Джабарова Нуришат, Улубаева Малика, кхыбараш.

Ший таронашка а хьежа, шийтталагIча пятилетка диъ лагIча шера декхараш энергетика дIи хьатIакхачале кхоачашде дош деннад участка коллективо.

Х. СУРУДЖАНЦ.

Сийле хийла хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюрос, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома белгалдаьккхад, шийтталагIча пятилетка декхараш кхоачашдара тIехьа 1988 шера яьржача социалистически яхье дукхагIйолча районаша, колхозаша, совхозаша, хьайбаш леладеча фермай коллективаша а хьалхалаттараша а дика толамаш даьхалга.

БIарчча хьанийцача республике хьайбаши коа тIара оалхазараши нийдара йола паччахьалкхен план кхоачашъяьй 104 процент, шура — 100,6 процент, тха — 108 процент. Дулх эцара боарам 1987 шераца нийсдича айбеннаб.

Социалистически яхье дика хьонхамаш долаш я Ачхой-Мартановски, Малгобекски, Надтеречни районаш.

ХIаьта а (цунца цхьана), КПСС обкома бюрос, НГIАССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо белгалдоаккх: партийни, профсоюзни, комсомольски органашеи, НГIАССР Госагропрома, районни агропромышленни объединенейн, колхозий а, совхозий а, хьайбаш леладеча комплексни фермайн, хьайбашка хьожаш йолча производственни коллективай кулгалхоша шоашта могар даьдац хьайбай продукци йоаккхачеи эцачеи дола кхоачамбоацараш дIадахара, хьайбаш леладерашта эша къахьегамеи бытеи хьалаш тоадаьдац, къаьстта Iан замалахьа.

Дуккхача районийн боахамийн биззача боараме вIаштIехьдаланзар хьайбайх коа тIарча оалхазарех хьахур алсамдоаккхаш йолча таронех пайда эца. дIахойолача хана хьайбай продукци тIакхетийта, баха нах кхачан продукташца Iалашбеча цIенхаштта дикалгахьа дола хувцамаш де аьттув баланзар.

Колхозийн совхозийн цхьаболча кулгалхоша деттача доахана хьалуш йола продукци тIакхетийтара доагIаш дар лизар, детташ дола доахан кIезиглир цар.

Дулхи шурен доаккхачеи эцачеи тIехьадисар нийсдалийтад 1988 шера планаш кхоачаш ца яьча Наурски, Гудермесски районаша. Уж цхьадолча хьонхамех лурчох хиннача боарамашка кхаьчаяц. Цу тайпара хьал эттад продукци алсамъяккхара ерригача таронех пайда ца эцар бахьан долаш. БоагIача боараме яц хьайбаш леладерашта юкъера яхь, социалистически яхье котбаьннараш та материальни моральнии стимулировани яра, фермай болхлошта къахьегамеи бытеи хьалаш хьадара, арендни подрядагIа пайда эцара; из боахам лелабара форма дIайоаржаяра тIаберзабаь болх ледара бу.

1988 шера районий, колхозий, совхозий хьайбай продукташ яхарай эцарай тIехьа йоаржаяьча социалистически яхьа итогашка а хьежа, КПСС обкома бюрос, НГIАССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо.

СОЦАМ БУ:

Хьайбай продукташ йоахилгеи эцилгеи алсамдаккхара тIаерзаьяча яхье котъяьннарг а лаьрхIа.

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе Байракх а луш, Республикански Сийлен улга тIа йоаккхаш хьожае:

ХЬАЛХАРА МОТТИГ

Ачхой-Мартановски района —

хьайбай продукци алсамъяккхарах, дулх эцара план — 123 процент, шура — 106 процент, тха — 104 процент кхоачашъярах.

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота а луш, Республикански газеташа чIоагIдаьча Сийлен улга тIа а йоаккхаш.

ШОЛЛАГIА МОТТИГ

Ведески района,

паччахьалкхенга дулх дохкара план 110, шура — 103, тха — 103 процент кхоачашъяьча, дулх дохкара боарам цхьа процент, шура — 7 процент айбаьча.

КХОАЛАГIА МОТТИГ

Цхьанна района хьожае лаьрхIадац.

Хьайбай продукташ яхар алсамдаккхара тIаерзаьяча яхье боахамашта юкъе котъяьннарг а лаьрхIа, КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе Байракх а луш, хьожае:

ХЬАЛХАРА МОТТИГ

Шелковски района

«Шелковский» яхача Ленина орден лелаеча Госплемзавода.

1987 шераца нийсдича, производство дегIайоалаярах, паччахьалкхенга дулх дохкара план 114 процент, тха — 125,2 процент кхоачашъярах.

КПСС обкома, Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота а луш,

ШОЛЛАГIА МОТТИГ

Урус-Мартановски района

«Гехинский» яхача совхоза.

1987 шераца нийсдича дулхи шурен дукхагIа яккхарах паччахьалкхенга дулх дохкара план 131,3, шура — 119,4 процент кхоачашъярах.

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Диплом а луш,

КХОАЛАГIА МОТТИГ

Шалински района

«Курчалоевский» яхача совхоза.

1987 шераца нийсдича дулхи шурен дукхагIа яккхарах, паччахьалкхенга дулх дохкара план 141, шура — 121 процент кхоачашъярах.

Лакхе дийца боахамаш Республикански Сийлен улга тIа даха.

Хьайбай продукци яккхара а эцара а боахамаша, хьайбаш леладеш йолча фермаша бригадаша баь бола болх дика а лаьрхIа, республикански газеташа чIоагIдаьча Сийлен улга тIа даха:

БОАХАМАШ:

Назрановски района «Экажевский» яха совхоз,

Надтеречни района «Озерный» яха совхоз, Грозненски района «Советская Россия» яха колхоз, Ножай-Юртовски района Ленина цIерагIара колхоз.

БРИГАДАШИ ФЕРМАШИ:

Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» яхача совхоза № 1 йола шурий ферма, Ачхой-Мартановски района «Ореховский» яхача совхоза шурий ферма, Ачхой-Мартановски района «Бамутский» яхача совхоза шурий ферма, Шелковски района «Сары-Суйский» яхача совхоза шурий ферма, Шелковски района «Червленский» яхача колхоза шурий ферма, Гудермесски района «Белореченский» яхача совхоза шурий ферма, Грозненски района «Юбилейный» яхача совхоза шурий ферма, Шалински района «Южный» яхача совхоза шурий ферма, Сунженски района Ленина цIерагIча колхоза № 2 йола шурий ферма, Сунженски района XX партсъезда цIерагIча колхоза № 1 йола шурий ферма, Наурски района «Советская Россия» яхача совхоза шурий ферма, Шелковски района «Шелковский» яхача ГПЗ чабански бригада (вокхагIвола чабан К. Н. Эсмухамбетов), Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза шурий комплекс.

Хьайбай продукташ алсамъяхара яьржача социалистически яхье котбаьннарг а лаьрхIа, КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота а луш, салоIача цIагIа баха а туристически а путевкаш елар.

Нохч-ГIалгIай Госагропрома, горрайисполкомашта, районни агропромышленни объединенешта, колхозий, совхозий, кулгалхошта, юкхьанцарча партийни, профсоюзни организацешта дувцийта тIадиллад: «1988—1989 шш. Iан замалахьа хьайбай продукташ дукхагIа яхара йолаш йолча таронех кхы а биззагIа пайда эцарах дола» мехка агропромышленни комплекса фермай къахьегамхошка парте Центральни Комитета дайта письмо къахьегама коллективашка шерра дувцалга Iалащде, шура, дулх, фуаш, хьайбай кхыйола продукташ ма хулла дукхагIа а дикагIа а яхара хIара фермана дола къаьстта гIулакхаш белгалдаха а кхоачашдайта а.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР СИЙЛЕН ЦIЕРАШ ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Iилма балха тIа дика гIулакхаш карагIдаларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР Iилма заслуженни деятель» яха Сийлен цIи лойла

Фадеев Валентин Степановича — «Грознефтехим» НПО Грозненски мехкдаьтта Iилма-тохкама института лаборатора заведующена.

«Нохч-ГIалгIай АССР Iилман техникан заслуженни деятель» яха Сийлен цIи лойла

Гайрбекова Светлана Муслимовнана — «Грознефтехим» НПО Грозненски мехкдаьтта Iилма-тохкама института старши сотрудника.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

гор. Грозный,
1989 шера 8 февраль.

Нов. И. Г. ЧЕРНЫШЕВНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ЭНЕРГЕТИК» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Энергетике дика гIулакхаш карагIдаларахи общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни энергетик» яха Сийлен цIи лойла **Чернышев** Иван Григорьевича — «Грозэнерго» Малхбузен электрически сетей электромонтера.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

гор. Грозный,
1989 шера 8 февраль.

Нов. С. С. БАТИЕВНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР БЫТОВОЙ ГIУЛАКХАШ ДАРА ЗАСЛУЖЕННИ БОЛХЛО» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Бахача наха бытовой гIулакхаш деча дика хIамаш карагIдувларахи общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР бытовой гIулакхаш дара заслуженни болхло» яха Сийлен цIи лойла **Батиев** Сагдул Селимовича — Грозненски экспериментальни мебельни фабрика директора.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

гор. Грозный,
1989 шера 8 февраль.

Нов. Ю. Н. БЛИЗНЮКОВНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ИЗОБРЕТАТЕЛЬ» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Изобретательски балха тIа дика гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни изобретатель» яха Сийлен цIи лойла **Близнюков** Юрий Николаевича — бурув тохара оптимизацеи скважинашта тохкам бареи Грозненски комплексни отдела керттерча конструктора.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

гор. Грозный,
1989 шера 8 февраль.

Н.н. М. М. АУШЕВНЕИ В. Б. ДАГАЕВНЕИ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Дуккхача шерашка беркате болх барахи общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Аушев Махьмада Мустафайна — Нохч-ГIалгIай АССР телевиденеи радиовещанеи Паччахьалкхен Комитета председатела заместитела.

Дагаев Вага Баудиновича — Грозненски биохимически завода директора.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

гор. Грозный,
1989 шера 8 февраль.

Дукхача хана денз ГПАП-5 яхача автотранспортни предприяте лоархIаши сий деши ба дикагIа бола водителаш В. Т. Юдин А. С. Алихаджиев, А. Н. Козлов, Х. Мусаев.

ДIадахача шера цар, шерра социалистически яхь а йоаржаяь, шоаш тIанйица декхараш ханал хьалха толаме кхоачашдир.

Иштта хьинаре общественни болх а бу цар. Уж ба Нохч-ГIалгIай АССР чурча гIулакхий Министерства ГАИ дружинникаш.

ХIаьта шоаш хьехамчаш хиларах тарра, цар дуккха кхебаьб шоаш санна къахьегама тIера бола кагий нах. Эшаш долча хIаман царна массаза а новкъостал ду, бала безача хьехам лу, хIаьта харцахьа ваьнар нийсача новкъа воаккх.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) водителаш В. Т. Юдин, А. С. Алихаджиев, А. Н. Козлов, Х. Мусаев.

И. ПЛИЕВА сурт.

ПАРТИЙНИ ВАХАР: БАЛХА СТИЛЬ

КЕРДАЧА ТАЙПАРА БОЛХ БЕ IОМАЛУ

ДУКХА ХА йоацаш нийсвелар со «Кругловский» совхоза шурий-товарни ферме. Из боахам шийхьохкамашца башха эргабоалаш бацар хьалхагIа, хIаьта укх тIеххьарча хана геттара тIехьабиса а болабелар. Коллектива гIулакхаш дувцаш къамаьл хилар са хьайбаш леладеращца. Царна юкъера цхьа доярка М. Сентябрнева цIаьхха ший дагардар дувца йолаелар. «Деррига телхар да тха совхоза кулгалхоша наьха инициатива, царна хетар теркалдеш ца хилар, — аьлар цо. — Цудухьа цхьа гIулакх дувцаш царца къамаьл де вIалла безам а багIац. Иштта телха да долла хIама а».

Доярка цу дешаша цIаьхха а цIаьхха а цу боахаме гIоргволча, кхыча коммунисташца, мугIарерча къахьегамхошпа дувцаргдолча оттавир со. Хьагучадаьлар доярка бакълувш хилар. Совхоза кулгалхоша цхьа хIама дергда яхаш дувцарал совгIа, шоаш аьннар кхоачаш ца деш, де дIадоладаьр чакх ца доаккхаш, мугIарерча къахьегамхоша йоалаяь предложенеш хьал па лоацаш, цар замечанеш теркал ца еш моттигаш дукхагIа хиннай. Дега новкъа а хала а дар наха дувца из хIама хьахозаш.

ХIаьта со парте райкома секретарь хиларах тарра, укх хIаман уйла е оттавир цо: «райкома болхлой хьалхагIа а ма хиннабий укхаза, укх боахаме бода никъ дика ма бовзий царна, хIаьта со се а каст-каста ма хиннавий укхаза. Бакъда, керттера бахьан-м теркалдаьдац оаха», аьнна.

Директорей керттерча специалистийи отчеташ ювцаш йийлла партийни собранийир. Совхоза кулгалхошкара доагIар цIенхаштта хьадийхар коммунисташа. ХIанз цар хьадда хувц балха стиль.

Иштта хьал эттад «Верхненаурский» совхозе а. Цун директор М. А. Бухадиев кулгал деча балха тIа хьалхара нийсвенна саг вацар. Хетаргахьа, цунна дулургдар тIехдаьккха кхетадеш хиннад оаха. Из а ла ца дувгIа волавенна хиннав наха дувцачунга, ше а ца зувш коллективана хийравала, цун йоакхо ца е волавеннав.

ГIУЛАКХ къоастаделга тIадиллар оаха совхоза парторганизацена. Йийллача собране ший гIалаташ дийнналга дувцара метта эгIаза а ухаш дувца волавелар директор. Собране балха юкъе дакъа лоацаш хиннача парте райкома комиссе а райкома бюрос а из балха тIа вита лаьрхIа доллаше, къахьегамхой, партийни организаци тешанзар цох.

Наьха лакхденнача хьинаро, хIама хьадара тIехь цар айбеннача безамо, дукхьала шоай хьал тоадара йоакхо еча а шоаш Iомадаьчу тIара ца бовлача а кулгалхой балха беча критически маьхо кхерабеча оттабу уж. Цу тIара дIадоладир аз сай къамаьл а. Кердача хьалашка пайдан боацача бовл уж. Ший бахьан доацаш дац къахьегамхоша шоаш инициатива оттаеш хилар а цар кулга кIалхара уж бувлалга а. Цунца дувзаденна дагадоагIа сона «Братский» совхоза МТФ бригада шоай бригадирах Д. Черчоевх ца тешача ялар, из гIулакх дикагIча оагIорахьа хувца уйла йоацаш хиларах шоаш бокъонца тийшачул тIехьагIа.

Кердача хьалашка тхо дукхагIа лакхбе даьннад тхоай решенеш бахьан бола бехктокхам, хьадда къоастабу уж кхоачашъяра лоархIам.

Цу кIийлен тIа оаха хьаяьй юххьанцарча, цеховой партийни организацешцара, партийни группашцара гIулакхацара бувзам чIоагIбара тIадерзадаьча организационнии массово-политически гIулакхий бIарчча йола система. Из оаха ду кулгалхой сагаца даьссача дешаца а доацаш, диззача гIулакхаца хилийтара, цун хьашташ а эшараш а теркалдайтара, цун творчески хьинарах а потенционални таронех а бизза пайда эцийтара. Бакъда, иштта-м хьалхагIа а дийцадар. ХIаьта хIанз дувцар да наьха социальни хьала а цар вахар тоадара а гIулакхах лаьца. Тха районе, масала, укх тIеххьарча кхаь шера хьалъяьй 300 моттиг йола школе дешадаха ха яланза долча берий учрежденеш, шиъ культура юрта цIа, торгови центр, 3 тика, 4 кафе, 25 километр никъ биллаб. Уж хIамаш дуккха а дукхагIа да укх тIеххьарча итт шера даьрел.

Из бахьан долаш халкъа боахама дерригача доакъошка гIулакх тоаделар. Кхаь шера 1,5 миллион сома маьха промышленни продукци маьхалъяьккхай. Лакхлу производства боарам а къахьегама овсарле а. 21 процент дукхагIа тIакхийттай юрта боахама валовой продукци. Шера юккъера лаьрхIа ялат 17 процент дукхагIа чуэц, дулх 9 проценти шура 21 проценти дукхагIа йоакхх. Районе яц зе деш йола совхозаш, хIаьтта кхо шу хьалха зе деш 12 совхозах 9 яр.

ГIУЛАКХ шеко йоацаш толашагIа да. Бакъда, из кхы а дикагIа хилийтара цхьан минута а ца социйташ йоакхо ю, «Гвардейскийи» «Братскийи» совхозаш вIаши уллув яда. Уж шаккъе а дика хьувкъам боаккхаш я, цар финансови хьал дика да, бакъда сагаца леладу гIулакхаш цар тайп-тайпара да. Цу боахамашка вахача, дог раьза хул са, цига хинна дика хувцамаш бахьан долаш. Укхаза гуча хьахиннай шозза вIаштIара яьча коттеджех латта нах баха дика поселок, 300 моттиг йола культура цIа. Хьалдеча цIеноех аханел дукхагIдараш керда хиннача къонача дезалашта лу. Цхьан ханна хьалъю производственни гIишлош а. Мастерскешкарей автогаражерей йIовхала система тоаяьй, ерригача бригадашка хьалдаьт столовеши салоIа комнаташи дола цIеной.

Цкъа хеза ца Iеш, сона хезад КПСС райкома член волча совхоза директора А. Г. Завгаева нахаца къамаьл деш. Из хьалха хинна партийни болхло, перестройках бIубенна пропагандист, идейни чIоагIвенна саг ва. Совхоза болх белгалбоаккха цифраш йоалае езаш хIама дац, хIана аьлча укх тIеххьарча пхе шера кхозза КПСС ЦК-а, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-а, ВЛКСМ ЦК-а карара кара тела цIе Байракх еннай цунна.

«Братский» совхоза керте латт К. М. Гиназов. Гота воаллачара кхаьчав из кулгалдеча балха тIа. МугIарера болхло, бригадир, управляющи, керттера агроном хиннав из. Боахам а во лелабац цо. Бакъда социальни гIулакх кхоачам болаш леладац. Из коллективо лоархIаш, тIагIертта болх беш ва. Алхха производственни гIулакх мара ца леладеш хиларо тIехьашка даьккхад болхлой бытеи салоIамеи уйла елга. Из наха гу, цу тIехь раьза а бац. Цу хьакъехьа къамаьл дир тха районни партийни конференце совхоза хьалха латтача доярка с, комсомольски съезда делегата З. Ильясовас.

Сона хетачогIа, цо дийцачоа тIагIолла уйла е хIама да тхона массанена а. ХIана хул из иштта? Майрра оалалургда сога из застойни ханара хьадоагIаш да, аьнна. Вай фуннагIа дувце а, кадрашта кхетам балара цу система рецедиваш шоаш хIанз а хойолийт. Ма доаггIара сиха дегIадахка йиш хургьяц тхога, нагахьа санна сага фактор тIа бодача новкъара духьаленаш дIа ца йоахе, нагахьа санна хIама бе-башха ца хеташ хилар, наьха хьашташ теркал ца дар дIа ца доаккхе, къаьстта кулгалхоша а доаккхаш.

Дукха бола сай коллегаш а санна, со а гIерт райкома лоархIам функцешта доазув оттадара хьалашка оттабе. ХIаьта мичад из доазув? Со теш партийни балха тIа тха гунахьа доацаш цхьаккха дош ца хиларах, нагахьа санна сагах доагIаш из дале. Надтеречни яхача юртара со волча вера наха лоархIаш вола 17 воккха саг. Цар дийцачогIа юрта Совет бахача наьха вIалла йоакхо еш яцар, дицдалийтадар юрт тоаяра гIулакх. Райкомо теркал ца деш дитанзар из дош. Хьалха санна, хьатIавийхар юрта Совета председатель. Райисполкома метта отта а гIортанзар. Дош къоастадир цу Совете болх беча коммунисташка гIолла.

КХЫ ЦХЬА хIама ала безам ба. Перестройкага гIолла хьахула кердадар, дикадар халланза теркалде а хьаллаца а деза партийни организацеша. «Надтеречный» совхоза коммунисташа, къахьегама арендни формаш юкъе а йоалаяь, хозрасчетни механизм эргайоаккхаш тоае лаьрхIар. Совхозе чухь ахчан знакаш юкъейоалаяр бакъахьа хургдолаш лаьрхIар цар. Бакъда, республика агропроми госбанки раьза хиланзар, хIана аьлча, шоай из хьувзаде дезандаь. Укхаза райком а хилар низ ца кхоачаш. Ше районе вена волаш КПСС обкома хьалхарча секретара В. К. Фотеевна хийра из, шозза хилар цу совхозе, къамаьл дир коммунистащца, специалистащца. ГIулакх тоаделар. Нагахьа санна из венавецаре? ТIаккха дIадоладаь из керда, дика гIулакх дохадергдар-кх бюрократе.

Шоаш дIадоладаь гIулакх хьаллацарах гIадбахар нах, хьинар айделар. Района боахамашкара письмош даьхнар из керда хIама хьал а лоацаш, опыт дIайоаржаяра предложенеш а увттаеш.

Из деррига а да доладенна дика хувцамаш бахьан партийни органий бехктокхам лакхбалар. Тхогара хIанз дIадех хано тIагIертта уйла елга, творчески гIулакх делга, керда формаши методаши лохилга, юххьанцарча партийни организацещца нийса, пайдане бувзам лоаттабелга, царцара гIулакхаш бизза тешам болаш леладелга.

Г. МАХАУРИ,
КПСС Надтеречни райкома хьалхара секретарь.

ЛАДУВГIАРИЙ СЕССИ

КПСС Нохч - ГIалгIай обкома марксизма-ленинизма университето чакхъяьккхай заочно дешара йолча «Пропагандистски говзал лакхъяр» яхача отделене ладувгIарий шоллагIа сесси. 70 гарггарча саго — халкъа боахама специалисташа, предприятейи организацейи кулгалхоша, хьехархоша — бархI дийнахьа Iомайир мехка экономикана доал дара керда система кхоачашъяра проблемаш, политически дешара теорей методикай дешаш, агитационно-пропагандистски балха психологическии педагогически лардаш.

Моттигерча практикана анализ а еш, занятешка хьадда дийцадар йизза боахама расчети шоашта финансировани яри юкъекхувлара, товарно - ахчан бувзамаш лоаттадара хьинар айдара, финансово - кредитни система лоархIам чIоагIбара дешаш. Боккха теркам тIабохийташ бар иштта къахьегамхой политически экономически дешара перестройка яра, цун дикали пайда луш хулгеи айдара, дешара индивидуальни формехи самообразоване методехи пайда ийбара хьакъехьара проблемаш Iомаяра.

ЛадувгIарий чIоагIгIа хьашт долаш хIама хилар дешара хьинареча формехи методехи — семинарски практически занятеех, гIулакхацарча ловзарехи собеседованехи пайда ийбелга, марксистско-ленински дешар вIаштIехьдаккхара теорей практикан актуальни дешаш цига дувцилга, пропагандистски занятe психолого - педагогически анализ елга, дешача юкъа пропагандиста беча балха элементаш вIаштIехьйоахилга.

ДукхагIболча ладувгIараша хьинаре дакъа лаьцар сессе занятешка Iомаяь проблемаш ювцача, толаме дIаелар «Мехка экономикана доал дара керда система» яхача а «Политически дешара теории методаши» яхача а курсах йола зачеташ.

ЛадувгIаращца занятеш чакхйоахаш хилар Iилмай кандидаташ, доценташ: Грозненски мехкдаьтта института — А. П. Каламбет, О. А.-А. Саламов, Нохч-ГIалгIай пачхаьалкхен университета — А. М. Багдасарян, С. Н. Изюмская, В. Н. Соколова, Л. Ф. Тамахинаи Л. М. Терентьеваи, пачхаьалкхен педагогически института — Н. Н. Котельникови А. Н. Ломови.

В. АХМАТУКАЕВ.

Хоржамашта накъадолхаш

ДЕМОКРАТИЗМА, ГЛАСНОСТА ХЬАЛЕ

Шерра яьржа, массане а хьинаре дакъа лоацаш, хьалха хинначарна тара йоацаш чакхйоалаш латт хоржамий кампане лоархIамегIчарех цаI йола аргIанара этап — СССР халкъа депутаталла оттабаьча кандидаташта регистраци елга. Бакъдар духхьала дIаоалача, йизза демократизм а шерра гласность а йолча хьале чакхъювл къахьегама коллективай викалаша хьинаре дакъа лоацаш йола хоржамашта хьалхара собранеш. Шоай харжархошта депутаталла кандидаташа цига йовзийт СССР халкъа депутаталла хержачул тIехьагIа шоаш де лерхIачун йола программаш.

Цу лоархIамеча дешай хьакъехьа дагабовлара, хоржамашта хьалхарча шоай собране кандидаташ чIоагIбара дIадахача пIаьраска дийнахьа КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политически просвещене цIагIа гулбелар СССР халкъа депутат харжара № 668 йолча Ленински къаман-территориальни округа харжархой викалаш. Укх округе гIолла халкъа депутаталла харжара оттаваьр кхо кандидат вар, хIаьта Законага диллача округе гIолла регистраци яьр шиъ мара хила йиш яц, цудухьа собране гулбеннараша хьакъоаставе везар цу кхаьннех дикагIвола шиъ. Дагадохийтара цIераш йоахаргъя вай укх округе гIолла харжа оттаваьча кхаь кандидата. Уж ба: Грозненски производственни хIамаш тегача объединене цхьоалагIча филиала комплектовщица Сазонова Зоя Владимировна, бераш бой кхедеча № 2 йолча школа-интерната йоккхагIйола хьехархо Болтаева Марха Магомедовна, республикански наркологически диспансера керттера лор Дальсаев Муса Алиевич.

Собране доакъашхошта хьалхе а денз удостоверенещца цхьана дIаеннаяр кандидатех лоацца дувцаш йола листокаш. Масала, харжархошта хьалхе а ховш дар кандидат Болтаева Марха Магомедовна Шаьла района Курчалой яхача юрта яьха хилар, ше дийшача школе болх бе йолаенналга. Нохч-ГIалгIай пачхаьалкхен университет йистелькхачул тIехьагIа, 1977 шера денз № 2-йолча школе-интернате болх бе йолаенналга, эрсий мотти литературеи а хьехаш. Берашта, коллегашта, из йовзаш мел болча наха чIоагIа лоархIаш, езаш, сийдеш саг я Марха Магомедовна, хIаьта ший йIаьхий балха опыт камаьрша дIайовзийт цо къонача коллегашта. Хьинаре дакъа лоацаш я из юкъарча вахаре, массехказза хийржай школа профсоюзни комитета членалла, дакъа лоацаш хиннай из хоржама кампанеш кийчъеча а чакхйоахача а. Халкъа образоване министерства Сийлен грамоташ яларца дуккхаза белгалбаьхаб цуи хьаьнала къахьегами общественни гIулакхаши.

Вурийтта шу да Зоя Владимировна Сазонова ший предприяте болх беш йола. Производства хьалхалаттар, кагирхой хьехамча я из, кхозза вIаштIа хержа хиннай халкъа депутатий Ленински райсовета депутаталла, хIаьта кхоззе а бизза бакъбаьб цо наьха шийх беина тешам. Цо хьинаре дакъа а лоацаш, районе кхоачашдаьд харжархой лоархIаме наказ — хьалъяьй юртбоахама продукташ йохка павильон, хIаьта цо ший болх дIаболабича денз цун гIулакхашта цIенхаштта тIахьожам лоаттабеш а я. ШозлагIа хержай из КПСС Ленински райкома бюро членалла, къахьегамхой хьашташ кхоачашдара хьакъехьара дешаш дувцача хана тIагIертта, хьинар долаш, бакъдар долчча бесса дIаалара тIехьашка па йоалаш, увза ца луш дувц шийна хетачох. Хадданза лакхбу ший идейно-теоретически знаней боарам, кругозор, моллагIа дола дош, проблема пачхаьалкхен хьашташ керттера а лоархIаш ювц. Толаме дешаш я из заочно лакхерча партийни школе.

Республике бахача наха дика вовзаш саг ва республикански наркологически диспансера керттера лор, медицински Iилмай кандидат Дальсаев Муса Алиевич. Студент волча хана денз волавеннав из къахьега, Къулбаседа-ХIирий республикански психиатрически больнице дежурни фельдшера декхараш кхоачаш а деш. Дийша ваьнначул тIехьагIа ялх шера болх беш хиннав из Дарбанхи яхача юртарча психиатрически больница отделене заведующи а волаш. 1985 шера алкоголизмаи юрта бохабу маларащ меларан духьала къовсам лоаттабара хьакъехьара Закон арадаьнначул тIехьагIа дукха низи хьинари тIадахийтар цо республике наркологически диспансер хьаеллилга вIаштIехьдаккха гIерташ, хIаьта хьа а йийлла цо ший болх дIаболабаьчул тIехьагIа цунна кулгалде а волавелар. Боккха общественни болх беш ва Муса Алиевич. «Ца малара хьисапи культуреи» яхача журнала редакционни Совета член, невропатологийи психиатрийи Ерригасоюзни правлене, РСФСР Минздрава психиатреи неврологеи даькъерча координационни Совета, цхьайолча кхыча республикански обществай член а волаш. Массехк книжкай, дуккхача Iилман а Iилма-популярни а балхий автор ва Муса Алиевич, цунна еннай «СССР унахцIено лораяра отличник» лха знак.

Лоацца аьлча, ши-ший совленаш, сага дика оамалаш, хьинар долаш, наха лоархIаш вар цу кхаьннех хIаравар, шансаш а цхьатарра яр цар, деррига тийша дар харжархой дегаша дукхагIа хьан программа къоабалъергья-теш, яхача дешах.

Собрани хьайийллар Грозненски мехкдаьтта института профкома председатела окружной хоржамий комиссе члена Франгулова. Зале гулбеннарашта дIайовзийтар цо собрани дIаяхьара порядок.

Собрани дIайолайир, цун председателалла хержача КПСС Ленински райкома хьалхарча секретара Пучков Евгений Ивановича. Зале баьгIараша хIаране дика дIакхетадалла йийцар цо кандидатураш ювцара а кхаж тассара а порядок, нийсдала тарлу хаттараш па хилийтар духьа гулбеннаращца дагаваьлар кхаж тоссача хана хила тарлуш йолча вариантий хьакъехьа. Из нийса а ший ханнахьа даь а хIама долга хьагойтар дIахо хиннача событеша. хIана аьлча хIанзза мара бокъонца бовза мича болабеннаб вайна массанена а шийна ала ловш дар гуччахьа дувцара йолча демократизаце формай чам.

Цул тIехьагIа — тайпан цIерий алфавитни порядкагIа — трибуна тIа а бувлаш, ши-ший программа ювц хIара кандидата. Болтаева Марха Магомедовнас белгалдоаккх ше депутаталла хорже керттера ший теркам берий — дай-ноаной дега йIовхал йоацаш дисача бой — хьашташ кхоачашдара йолча проблемана тIабохийтаргхилар. Дальсаев Муса Алиевича платформе керттера дар — наьха унахцIено лораелга, хIаьта Сазонова Зоя Владимировнай чу тIа — производства сфере болх беча кхалнаьха-ноаной къахьегамеи бытеи хьалаш тоадара хадданза йоакхо елга.

Шо-шоай оамалаш эргаш йолаш санна, цар кхаьнне а программаш бе-бе хиннаяле а, цар чулоацаме кIезига дацар къоастаданза даргдоаца вIаши тара дола дешаш а цхьа чулоацами маIани дола проблемаш а.

Сона а, хIаьта иштта, аз кхета ма дарра, зале баьгIача дуккхачарна а хийттачох, эшачул кIеззига дукхагIа яр пафоси застойни шерашта яь хинна критикеи педагога а нарколога а даьча къамаьлий чулоацаме, хIаьта берий хьакъехьа дувцаш Марха Магомедовнас селлара эмоционально къамаьл дар бахьан долаш зале багIача дуккхача наьха бIаргех хий а даьлар. Царна тара дацар хьинар долча производственнищас дийцар. Ше къамаьл де йолалушше а нахаца дагайолаш ювца йолаелар из СССР депутат хилча ше де лерхIарий хьакъехьара перспектива.

Кхаьнне а программаш тIа иштта белгалдоахар вай вахаре кIоаргъеннача бюрократеца, гонахьара Iалам а среда а лораярцеи из цIенагIа хилийтарцеи дувзаденначa дешай хьакъехьа, республика социальни проблемаш кхоачашъяра тIехьа къовсам лоаттабар кандидаташа шоай керттера декхар лоархIаш долга.

Цул тIехьагIа дIадолалу кандидатураш ювцилга. ХIаране довеpенни наха белгалйоах шоай кандидатий дикагIйола оамалаш, цар хьинар, камаьршал, нахацара цар безам а уж наха безаш, лоархIаш хилар а. Цу тайпара чулоацам а болаш, шоай викалашта тIехьа агитаци ярал совгIа, хоржамий кампане цар совле яккхара къовсам а дIаболабеш дар довеpенни наха: № 2 йолча школа-интерната директора А. О. Домбаева, санитарни просвещене цIея керттерча лора М. А. Сулаева, швейни объединене болхлочо Н. А. Стоногас, кхычар даь къамаьлаш. Хала хете а, па аьлча даргдац дискусси яра культуре цхьадола кхоачамбоацараш а кхочкаденна къовсамаш а дуалийта хиларах. Масала, шоай кандидат М. А. Дальсаев белгалвоаккхащ швейни объединенерча ший конкуренткай адресагIа товш йоаца Iоттар йир республика Минздрава керттерча педиатора О. М. Мандрыкинас. Дуккхабарий дегаш кхардаш хилар цун къамаьл, цудухьа собране къамаьл де лаьрхIа хинна воацача транспортно-экспедиционни гIулакхаш дара Нохч-ГIалгIай предприяте начальника А. Ю. Исмаилова дош а дийха, тешшаме йола аргументаш йийцар З. В. Сазонова хьаллоацаш. Хетаргахьа, кIоарга чулоацам а нийса маIан а доацаш дар хоржама кампане демократичностах шек волаш Нохч-ГIалгIай пачхаьалкхен университета Iилманхочо А. Д. Тимаева даь къамаьл, хIана аьлча, дIайолаелча денз чакхъяллалца демократизма, гласноста хьале собрани чакхъяларо ше а харцдора из.

Цхьаькха цхьа хIама а белггала дар собране чулоацаме — трибуна тIара къамаьл даьча дуккхабараша ира критика йора республикерча наькъий, коммунальни службай балха, наха баха фусамаш хьалъяра темпай, медицински гIо а Iалашо а яра гIулакхашта. Харжархой наказаш телара хьисапе дар цар мел дийцар, цу дерригне а хьагойтар собране деш мел долча къамаьлащца нах чIоагIа хьашт долаш хилар а кандидатий таронех, хьинарах, низех уж бIубенна болга а, хIаьта СССР депутаталла кандидаташа шоай аргIагIа дош оалаш харжархоша хьал мел гIоттаяь йола проблемаш къоастаяра низ дIа мел кхоачар шоаш дергхилар белгалдир.

ХьатIакхоач керттера декхар харжархоша кхоачашде деза ха — хьалхxе а из белгалдаьккха ма хиллара, къайлагIа кхаж тассар. Цига дакъа лаьцар 465 саго. Счетни комиссе баьча хоамо хьагойт М. М. Болтаевайна тIехьа 242 саго кхаж тессалга, М. А. Дальсаевна тIехьа — 228-не, хIаьта З. В. Сазоновайна тIехьа — 245-не. Цу дерригне а къаьгга хьагойт депутатски мандаташ бахьан лоаттабеча къовсама ирал, хIаьта регистраци яра дIатIайнтай ши кандидатура — хьехархо Болтаева Марха Магомедовнаи хIамаштегар Сазонова Зоя Владимировнаи.

Окружной хоржамий собране балха юкъе дакъа лаьцар НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Х. Х. Бокова, КПСС обкома секретара В. А. Алехина, парте Грозненски горкома хьалхарча секретара В. А. Куценкос.

Р. АУШЕВ.

ЛОАРХIАМЕЧА ГIУЛАКХА— ЛЕРТТIА ЙОАКХО

Сатем боаца, общественни хьинар лакха дола нах гучабоах вай мехка дегIайоагIача перестройкас. Царех ва № 3 йолча ПТУ историе а обществоведене а хьехархо Гаенко Владислав Владимирович. Цу училище хьайийллача агитцентра заведующе ше оттавича, из бехктокхаме гIулакх цIенхаштта леладе лаьрхIар цо ши-шийца. Цудухьа кхычарга хьежача дуккха дикагIа бу укх агитцентро болх.

Агитцентр чуйолча классе ленаш тIа хьалтеха хоза, белггала гойтара агитаци я. БIарг гIозбоаккх эггара хьалха хоржамашка дакъа лоацача кагирхошта хетаьча стендаша а. Журналашца, газеташца, эшаш долча литератураца дика Iалашъяьй агитцентр. Хан-ханнахьа хувцаш да журналаш а газеташ а. Хоржамий участка схема тIа хIара агитаторий группас болх бе беза моттиг белгалъяьккха я.

— ХIанз харжархой спискаш язъяь а даьнна, участке бахача нахаца идеологически болх болабаьб оаха,— йоах Владислав Владимировича. — Из болх дIахьош харжархоша телача предложенешта а боккха теркам тIабохийт тха агитатораша. ХIара агитаторий группас лаьрххIа цу гIулакха дневник леладу. Наха харцахьа хетар а царна мел эшар а цу дневникаш тIа дIа а яздеш, шоашта моггаш дола новкъостал ду цар. Сога хаьттача, наха партеи правительствеи решенеш дIайовзийтар. да агитцентрий декхарех цаI.

Ала деза, тIема а къахьегама а ветеранаш, инвалидаш укхаза къаьсттача спискаш тIа дIаязбеш хилар. Цу балхага а къаьстта дика хьожаш ба агитатораш. ХьоашалгIа а ухаш, царна фу эш хетташ, хIанз дIайодача хоржамий кампане маIанах а лостамах а дувц царца Владислав Владимировича кулгалдеча агитцентра болхлоша. Хоржамаш долалуча хана уж болча дахьийта поздравительни открыткаш а кийчдаьд цар.

Къонача харжархошца а кхетам балара болх бу агитцентра активисташа. Хоржамашка эггара хьалха дакъа лоацаргдола кагирхой гул а баь, хIанзарча хоржамий белгалонех а уж чакхдахара еча кийчонах а дийцад Владислав Владимировича.

Балха плана тIа яздаьчох дукха гIулакхаш даьд агитцентре: Ленина вахарах лаьца митинг а хиннай укхаза, лекцеш ешаш «Знание» яхача обществера баьхка лектораш хиннаб, хоржамий лостамагIа лаьца къамаьл а даьд бахача нахаца.

Цхьабакъда, «план догма яц», оал Гаенкос. Цудухьа, шийга де яхар уйла а еш ду цо. Иштта, участкера предприятеш ювцаш стенд е, аьнна, райкомера инструкци еча, из ца а еш, хIара предприятех язъяь справкаш а йолаш, папкаш вIашагIтехар цо. Цу справкаш тIа белгалдоаккх предприяте производство дегIа мишта йоагIа, къахьегамхой хьалаш мишта теркал ду, хоржамий участок йола территори тоаяра малагIа дакъа лоац.

Кастта просвещене, здравоохранене, торговле, кхыча ведомствай викалаш а бийха, сайре е лаьрхIад агитцентре. Шоай балхах лаьца харжархошца къамаьл дергда цар.

— Парте горкомо участка социальни паспорт оттаде, аьннад тхога, — йоах Владислав Владимировича. — Цу паспорта тIа участке пенсионераш, болхлой, гIулакхера нах, интеллигенци, кхыча социальни группай нах мел бах белгалдаккха деза. Уж малагIча къамах ба а дIаязде деза. Тхо цунна раьза дац. Агитцентра керттера декхараш да нахага кандидатий оамалаш, цар биографеш, программаш дIайовзийтар, хоржамий маIанах а лостамах а харжархой кхетабар. ХIаьта тхога гулде яхараш статистически хоамаш да. Фу бе да харжархочун къам, образовани? Фу бе да из болхло е интеллигенце викал хилар?

Юкъера гIулакхаш телха болча дезалий спискаш язъеш ба хIанз агитцентра болхой. Малара тIехьбаьнна бола дай-ноаной, во оамалаш йола бераш а дIаязду цар цу спискаш тIа. Каст-каста уж болча дIачу а ухаш, царга фу хьал да, цар гIулакхаш тоа мишта дергда хьежа лаьрхIад агитатораша.

«Хьалха хинначарел эргаш хургдолаш санна хетий хьона хIанзара хоржамаш?» — аьнна хаьттача, Владислав Владимировича дийцар:

— Шеко яц, хIанзара хоржамаш хьалха хинначарна вIалла тара доацилга. ДIайолаеннача хоржамий кампане а гойт из. Депутаталла увттабаь дукхагIбола кандидаташ халкъо оттабаь ба. ХIара мандата шиъ кандидат воландаь, царна юкъе яхь ца хилча даргдац гIулакх. Хьалха кандидаталла коммунист воацар наггахьа мара оттавацар, хIаьта хIанз царна юкъе парте боаца нах дуккха а ба. Агитцентрашта а хьалха санна тIахьожам тIалаттац. Цхьабакъда, хоржамаш дарах дол[illegible] Законо дIадеххача тайпара из лоархIаме гIулакх чакх ца далар кхерам бац, аьнна а ала йиш яц.

Сона ховш СССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла, СССР Генеральни прокурора Сухарева цхьа кандидатура мара яц тха округе гIолла. Из нийса дале тамаш я, хIана аьлча, Законa тIа шиннел кIезигагIа хила йиш яц йоах кандидатураш. Кхы кандидатураш яцар-теш вай депутаталла оттае мегаргйолаш? Харжархоша цу хьакъехьа сайга хаттар дича, фу ала деза а ца ховш вус со а тха агитатораш а. Кхы а цхьа хIама да тха балха Iаткъаш. Плакаташца а эшача литератураца а агитцентраш Iалашъеш яц. Эшаш дар оахоша леха а лехаш, ий а деш, низткъа мара тхоай гойтара агитаци вIаштIехьйоаккхаяланзар тхона. Из хIама теркал доре бакъахьа дар вай партийни органаша.

Вай городерча дуккхача агитцентрашта масала боалабе йиш яр вай ювцача агитцентра болх. Кхычарел дикагIа хьал деце а ший бехктокхаме гIулакхаш дика леладу цун коллектива. Агитцентра заведующи Гаенко Владислав Владимирович, агитатораш Аванесова Лариса, Соловьева Светлана, Игнатов Николай, Арустамов Сурен низ кхо ца беш, шоай декхараш кхоачашдеш ба.

Вай общества демократизаци яра новкъа хьалхара гIа боаккхаш мара дац вай. Цудухьа, хоржамаш атта чакхдоахалой тамаш я. Дукха ба хIанз а перестройка ца кхетаеш, цунах ца тешаш, цун духьала бола нах. ХIанз ца кхетар кхетавара, ца тешар тешавара, духьалволчоа духьалъоттара геттара дика хьалаш а аьттув а болаш я агитцентраш. ХIанзарча хоржамий маIан мел доккха да ха а ховш, Гаенко Владислав Владимировича кулгалдеча агитцентро санна цар шоай декхараш кхоачашдой.

Ч. МАНОЛИС.

Вахара оагIонаш

КЪАХЕТАМ

Дукха ха йоаццаш центральни рынкана уллув гIолла йодача улица тIа нийсъелар со. Тоъал нах бар цу улица тIа, шоай цхьацца гIулакхашка арабаьнна. Тоъал боккхий нах а бар.

Наькъа тIа гIолла йоагIар тIабувхача гIирса биркъе а йолаш, кIезиг-дукха болара тоал а ювлаш, цхьа йоккха саг. Бе боаллаш тIормиг а бар йоккхача сага.

Гаьна боаццаш гулбенна латтар кагий нах. Хоза дегIа-кепа, тIаювхаш стеганкаш, норка кийнаш, импортни иккаш а йолаш. Царца латтар иштта форманна тоаенна массехк йоI.

Дега тоам бора, бIарг хьестар цар «мел хоза кагий нахи мехкарийи ба вай», аьнна хеташ. Царна бIарахьежаш латташе а цхьан юккъа йицъелар сона, цунах сайна чIоагтIа къахийтта йола йоккха саг а.

Цхьабакъда дукха ха ялалехьа даьннача тато а гIоггIе белабеннача цу кагийча наьха оазо а уйлаех льккхар со. ЦIаьхха дIахьежача сона бIаргаяйра бера тIормиг дIа а баха Iокхийтта, мамотта лаьттара хьалгIатта гIерташ йоалла йоккха саг.

— Хьажал, цукга, яхаш, тIоараш вIашка а детташ белар кагий нах а мехкарий а. ДIатIа яха, аз ше хьалгIоттайича, йийлхар йоккха саг.

— Баркал хилда хьона!— аьлар цо хьоаста а енна, молхаш эца йодар со, кхы дIавахийта саг а воацаш.

Зинаида Петровна яр йоккхача сага цIи. ТIехьагIа гучадаьлар сона из.

Цу йоккхача сагал а чIоагIагIа къахийтар сона гулбенна лаьттача кагийча нахахи мехкарехи. Зинаида Петровна-м физически инвалид я, хIаьта уж къона нах нравственни баьсса, къе, инвалидаш ба.

Шоай ноаной, цар ноаной е дай ноаной цу йоккхача сага кога метта хилча шоашта мишта хетаргдар дага ца дохаш е шоашта тIаккхоачаргйола къоанал дага ца йохаш уж хиларо дега чов ю.

Цхьаькха масал доаладе безам ба са газет дешарий теркам тIаозаргболаш. Тхона гаьна йоаццаш ях цхьа йоаккха саг, цун цIи йоакхаргьяц аз. ХIамах сиха йицлуш, цамогаш саг я из. Цул совгIа, дезал а боацаш, ше цхьаь яхаш а я, уллув гартара нах а бац, наггахьа коа арайоал из. Цхьадола бераш из йолча долхаш а, цунна фу эш хьожаш а да.

Бакъда цхьадараш цунна го а бий, из футтара еш, хIамилгаш Iетташ, цунах белаш хул. ХIаьта уж санна дола масалаш массагI нийслу тахан вай вахаре.

Уж санна долча хIамаша уйланга вуг: хIанаб уж зIамига бараш сел къахетаме боацаш, дог ца лазаш. Хьазилг е циска кIориг корадича, царна мотт бе, уж дузаде, Iунал де гIерташ махулий бераш. ТIаккха нахаца хIана бац из къахетам? Мичахьара Iомадаьд къахетаме ца хила? Берриге а берий, кхувшбоагIарий бехк бийхьоагI из?

Дикадар а водар а сиха дIаIомаду беро, цун оамалах дол из, цIийх латт, тIаккха хьан бехк ба беро из е вож оамал Iомаяр? Шеко яц дайноаной бехк ба.

Цунах лаьца а цхьа масал доаладергда аз. Дулх дохкаш йолча павильоне дулх эца этта латташ нах бар. Шийца шийтта-кхойтта шу даьнна хургйолаш йиIиг а йолаш цхьа кхалсаг а латтар цу юкъе. Цун аргIа хьатIакхаьча яла йоаллар. Мичахьара ваьлар а ца ховш, гучаваьннача цхьан воккхача саго ший бе доалла инвалида цIе книжкилг дIа а хьекха, аьлар кхалсагага: «Хьайла хьалха воалийта валара Iа со, латта могаргдац сона».

«Воккха саг ер паччахьалкхен торговли яц е тIка а яц, ер шоай доалахьара дулх дохкаш моттиг я, со а я хьо санна сагота», — аьлар кхалсаго. КIеззига сабар а даь тIатехар: «КIорда-м даьд шо инвалидаш да, яхаш, ма дукха да шо да а».

Уллув латтача йиIиго наьна дIабара а хьежа, аьлар: «Мама, къа мадий цун, хIана валийтац Iа из хьалха?»

— Хьо латта йолчахьа!

— ТIачайхар нана. Доккха хIама дeций из? Мичахьа ба вай къахетам? Воккха саг-м Сийлахь-боккхача Даймехка тIема инвалид вар.

Цу къонача кхалсага уж инвалидаш хIанз дукха хете а, фашизма Iаьржа дуIа вайна тIаденача хана-м тIем тIа дIабаха маIанах ца тоъаш, кхыметтел кхалнах а бераш а ихад цига.

Вожхача саго а из санна болча эзараша а шоай вахар, дегIа маьженаш дIатийннай цу тIем тIа тахан из кхалсаг, цун бераш, вай массавар а паргIатта, гIайгIа-бала боацаш дахийтара.

Селхан ший са а дIалуш лаьттачох тахан вай иззал а къахетам ца хилча, кхыбараш мел теркалбергба-м дувца а мича эш.

ТIаккха уллув латта йиIиг? МалагIа масал да цунна гуш дар, цул совгIа, хьангара гу цунна из масал? Эгтара чIоагIагIа из тешача, цунна дукхагIа везача сагагара — наьнагара. ЙиIиг-м массаза а нанна тара хила гIерташ ма хулий. Берий къахетам, цун дика оамал бокхагIобараша денгара-денга совйоккхаш ца хилча царех нравственни лазар вай воаш тохаш хилча, миштa хьалкхувргба кагехбараш.

ТIема шерашка — хьогали моцали хиннача шерашка багара бага а йоллаш ма даьхадий адамаш, саг Iовешшехьа а цун сихлета йолча оамалех цаI майий къахетаме хулга. ТIаккха боккхагI бараша дIахо чIогIъе еза-кх бера вахарцара из дика оамал.

Сай канас дувцаш хезад сона: меца ха енача хана, кхыметтел адамаша буц юача хана, коартол е кхыйола ялатах хIама нийсъелча лоалахоща цунах нийсса дакъа дора яхаш.

Тахан наьха хьал-таро во йолга е вахара хьалашнизкъала долга да цхьаццабарий къахетам дIабалар? Данне а дац.

Нувхаш чуйолча яьшкашка хьо Iочухьежача, бIаргча маькха булкаш а тIехьа ядаш хул. Парабаьржаб яхача капиталистически паччахьалкхенашка совъяьнна чIегилг а гургьяц.

ЦIаккха а дагара дагдац сона цкъа Англен столице Лондоне тхо ниjсделча тхоашка аьннар. Хьогденна тхо цхьан заведене дIачудахача цу чу лостам беш яьллача кхалсаго тхога аьлар: «Укх мехка дерриге а хIама дохкаши эцаши да. Мах боацаш цхьаккха а хIама дац укхаза».

ХIаьта вайцига? Цу хьалашка оттадаь мичад советски халкъ!

Сога дийлача, вайх дахар да эшар а ца эшар а Iалашде гIерташ, материальни сагIонна тIехьа а даьнна, керттерлар вай дицдолийталга. Дунен тIа мел дола рузкъа сагага дале а, фу дергда цунах наха накъавоалаш, къахетаме из веце?

Тахан вай дувцаш дар кIезига дош дац, нагахьа санна из иштта да мотташ бараш нийслой а. Массавар оарцагIвала а дукхагIа дувца а, лархIа а дезаш дош да.

ТIаккха хургбац вай гIийла-миска боккхийнах, тесса бита унахой, даькъаздаьнна берал.

Х. АУШЕВА,
журналист.

НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума аргIанара хиннача заседане дийцад «СССР халкъа депутаташ харжара Заводскойи Ачхой-Мартановскии районашка еча кийчон леламах» дола дош.

Белгалдаьккхад, хIанз республике дIа-са яржаш латта хоржама кампани массе моттигашка, цу даькъе лакхе хьоахаяь районаш а йолаш, общества гIулаккхашта доалдара даькъе къахьегамхоша дакъа лоацилга чIоагIдара, мехка хьалхашка латта дехкараш кердача хьисапе, перестройко дIа ма деххара, кхоачащде низ дIакхоачаргбола, эггара дикагIбола шоай викалаш мехка Iаьдала лакхагIа йолча органе хьожабе гIертара хьале чакхйоалаш хилар. Къахьегама коллективашка шерргIа яржаш латт хоржамаш хургдолча денга 1989 шера хьалхарча квартала план кхоачашъяра тIехьара яхь.

СССР Конституце тIеи СССР халкъа депутаташ харжарах долча кердача Закона тIеи даьча хувцамашкеи тIатохарашкеи хьежжа отта а яь чакхйоахаш я Заводскойи Ачхой-Мартановскии районашка еш йола мероприятеш.

Законодательствос белгалъяьхача ханашка хьежжа белгалбаьхабар окружной хоржамий комиссей состава юкъебахийта бола викалаш, вIашагIъехкаяр хоржамий участкаш хургйола помещенеш.

ДукхагIйолча хоржамий участкашка болх беш я агитцентраш, харжархой клубаш, вIаштIехьдаьккхад агитатораша дежурство лелаелга.

Хоржамашта кийчо яра йолча мероприятешка йоккха моттиг дIалоац бахархошта гIулакхаш дара сфереpча предприятейи организацейи балха тIарча кхоачамбоацарий хьакъехьа йола харжархой жалобаши заявленеши оперативни хьисапе къоастаяро. Заводской райисполкомо цу гIулакха вIашагIъеллай исполкома председателa заместитель керте латта лаьрххIа йола группа.

Цунца цхьана Лакхехьарча Совета Президиумо халкъа депутатий Заводскойи Ачхой-Мартановскии районни Советий исполкомий теркам тIаоз цхьайола хоржамашта хьалхара мероприятеш кийчъечеи чакхйоахачеи нийслуш долча кхоачамбоацарашта. Эсала дIаболабаь ба хоржамий участкаш чухургйолча помещенешта ремонт яраи цар чу мел эшар Iалашдараи бола болх. Ледара къестадеш да тешшамеча телефонни бувзамца хIара хоржамий участок Iалашъяра дешаш. Районашка хIанз а тIехь кхоачамболлаш болх бац СССР Конституце тIа даьча хувцамийи тIатохарийи, хIаьта «СССР халкъа депутаташ харжарах» долча кердача Закона белгалонийи маIан наха дIадовзийтара. Уж гIулакхаш кхоачащдара эсала пайда эц культпросветучреждений таронех. ДукхагIйолча халкъа депутатий юртий Советашка яц шоай доалахьа йолча территорешка халкъа депутаташ харжара даькъе кийчо яра тIаерзаяь йола шо-шоай планаш.

Райисполкомий управлене дукхача отделаша хIанз а дIадоладаьдац СССР халкъа депутаташ харжара кийчо ярца дувзаденна дола балхаш.

Лакхехьарча Совета Президиумо халкъа депутатий Заводскойи Ачхой-Мартановскии районни Советий исполкомаш декхарийла яьй СССР халкъа депутаташ харжара кийчо ярца дувзаденна халкъа депутатий Советашта законодательствос тIайожаеш йола функцеш биззача боараме кхоачашъелга Iалащдеш дола кхы тIа а эшаш дола гIулакхаш чакхдаха.

Лакхехьарча Совета Президиумо ладийгIар республикерча общественни порядка хьалах дувцаш Нохч-ГIалгIай АССР прокурора заместителa нов. В. И. Морозова яьча информацега. Дош дувцача юкъа а цу деша хьакъехьа тIанийцача соцам тIа а белгалдоах правонарушенешта профилактика яра, социалистически законность Iалашъяра, корта бохабу маларaш мелалгеи наркоманий дIаяккхара даькъе шоаш беш болча балха хьинар паччахьалкхен органаша, общественни организацеша, къахьегама коллективаша айдеш латтилга. Цунца цхьана, Президиумо белгалдаьккхар, социалистически законности правопорядоки Iалашъяра даькъе республике беш бола болх КПСС XXVII съезда, XIX Ерригсоюзни партийни конференце дIадехарашка хьежжа боацилга.

Дукхача районашка, цхьайолча министерствашка, учрежденешка, организацешка лаьгIбалцйтаб къахьегама коллективашка а нах бах-бахача моттигашка а беш болча кхетамбалара балха тIабохийташ бола теркам.

Законностеи правопорядкаи хьалах дола дешаш наггахьа мара дувцац халкъа депутатий Советий сессешка, исполнительни комитетий заседанешка, министерствай коллегешка, производственни объединеней директорий советашка. Эсала лакхбу, законность телхаяраи правонарушенеш хьахилара аьттув луш дола бахьанаши хьалаши ший ханнахьа дIа ца даханаи даькъе цхьаболча боагI-боагIача должностной наьха бехктокхам. Халкъа образоване Министерствас, республика жилищно-коммунальни боахама органаша, цхьайолча халкъа депутатий районни, городской Советаша йоаггIаш йола терко яц школерча занятеех мукъа болча хана кхелетарий досуг вIаштIехьъяккхара дешай. КIезига пайда луш ба кхелетараша еча правонарушенешта профилактика яра даькъе халкъа депутатий районни, городской Советий исполкомий доалахьарча кхелетарий гIулакхашта йолча дукхача комиссеша беш бола болх. Цу даькъера гIулакхаш къаьстта воча хьале да Октябрьски, Гудермесски, Надтеречни, Назрановски, Шелковски районашка. Законности правопорядоки Iалашъеча даькъе цIенхаштта кхоачамбоацараш да республика правоохранительни органий балха тIа. Эсала эргабоах цар шоай болх, эсала къестаду шеррача общественностаца лоатабу бувзам чIоагIбара, правонарушенешца къовсам лоаттабеча социалистически законность чIоагIа лораелга Iалашдара дешаш. Лохача боараме долаш дус зуламаш даь моттигаш гучаяхара гIулакх.

Лакхехьарча Совета Президиумо халкъа депутатий районни, городской, поселкови, юртий Советашкара, цар исполнительни комитеташкара, министерствашкара, паччахьалкхен комитеташкара, производственни объединенешкареи предприятешкареи хьадийхар правопорядок чIоагIъяра, советски законашеи социалистически мораленeи дIадехараштa тIера бувлача наха воздействи яра, бахархой юридически всеобуч вIаштIехьъяккхара кхы тIа мел эша гIулакхаш белгалдоахалгеи чакхдоахалгеи.

Правонарушенешца лоаттабу къовсам чIоагIбара йоагIйоагIа поручениш еннай чурча гIулакхийи юстицеи министерствашта, прокуратурана, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча суда.

Лакхехьарча Совета Президиумо иштта дийцад «Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советаша 1988 шера баьча организационни балхах» дола дош, тIанийцаб «халкъа депутатий районни, городской Советаша а цар исполнительни комитеташа а тIанийеча решеней законностах» яхача деша хьакъехьара соцам, хIаьта иштта дийцад цхьадола кхы дешаш а.

БРАК ЧАКХЪЮВЛИЙТ

Нохч - ГIалгIай «Консервпром» яхача объединене чуйоагIа консервни завод баьцадаарех консерваши, иштта банкаш тIа йохка крышкаши, крышкаш яра эша лакировочни кIаьда аьшки деш я.

Консервированни продукце дикал дукхагIча даькъе крышкаш еш долча лакированни кIаьдача аьшка дикалга хьежжа хул.

1988 шера декабре Нохч-ГIалгIай стандартизацеи метрологеи центре (ЦСМ) письмо дера Ставропольски ЦСМ-ера. Цо хоам бора шоай Грознерча коллегашка, цар Кисловодске дахьийта кIаьда аьшк во хиларах, ГОСТо дIа ма дехxара дацар из.

Из бакъ дий хара духьа, Нохч-ГIалгIай ЦСМ-о шоай специалисташ бохийт Грозненски консервни заводе кIаьдача аьшка дикалга хьажа.

Хьажача а тахкача а гучадаьлар, арахецаш дола кIаьда аьшк ГОСТо дIа ма деххара ца хилар, упаковочни ярлык даннеш йоацаш хилар. Цул совгIа, транспортни тара тIа еш яц маркировка, из чIоагIа хилар тохкаш дац.

Арахецача продукцена эшаш йола стандарташ яц заводе, технически тIахьожама служба во болх беш я.

Из дерриге хьахул цеха начальник волча Х. Бисултанова технологически дисциплина телхаяр, кIаьдача аьшка листаш тIа хьоарчаяь хIама, маркировка во хилар, лабораторе заведующе И. Галова, продукце дикалга хьожаш волча заместителa М. Ахмадова арахецача а хьаэцача а продукцена беш бола тIахьожам эсала хилар бахьан долаш.

Хьажача гучадаьлар, измеренеш еш йолча средствай хьал во хилар а: метрологически балхах лаьца йола положени яц, нормативно-технически документаша дIадеххача тайпара оттаяь яц госпроверкай график. Измеренеш еш йолча средствай учет йиц заводе.

Хьажача гучадаьнна кхоачамбоацараш дIадахара предписанеш яьй. Кхоачамбоацараш дIадаххалца соцадир еррига продукци арахецалга. Стандарташа дIадеххача тайпара йоаца продукци дIаяхьийтар бахьан долаш 100 эзар сом совгIа гIод техар предприятена.

Брак яьрашта бехк а беш, протоколаш оттадаьд, уж материальни бехктокхаме оза оттадаьд.

Нохч - ГIалгIай ЦСМ специалисташ Грозненски кондитерски фабрико арахецаш йолча продукце дикалга хьажа баха хилар. ГОСТо дIадехача тайпара йоацаш, арахийцай 500 килограмм «Северные» яха пряникаш, яьга хиларал совгIа, теIа, кхыдола сакхаташ а долаш я уж.

ГОСТо дIадеххача тайпара а йоацаш, йоттача хана технологически режим толхаяр бахьан да цу тайпара пряникаш арахецар. ДIаоттаянза я пряникаш, шелъяра, йокъяра лаьрхIа транспортераш.

Ах эзар килограмм пряникаш дIа ца йохьийташ соцайир. Брак яьрашта, уж бехке а беш, протоколаш оттадаьд.

И. МАЙТАК.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Официальни Лондон юхьдуххьала юкъе а гIерташ, гIулакх бокъалгахьа даккхара цо деш хIама а доацаш, ткъо шу гаргга ха я Къулбаседа Ирланде бокъонца бола граждански тIом латта. Доазол арахьарча кепайоазоно яздеш ма хиллара, цIий Iомехкадеча конфликто хIанзлехьа дIадихьад 2700 сага вахар, итташ эзараш нах човнаш яьи айпе баьхаи ба...

СУРТА ТIА: Цхьаккха маIан а корта а боацаш укхаза террори наха бехк боацаш низ лоаттабари бахьан долаш шоай гаргарча нахах баьннаб ер североирландцаш.

ТАСС фотохроника.

КЕРДАЧА ПРЕЗИДЕНТА ЛЕРХIАР ФУД?

Иштта хаттар оттаду «Нью-Йорк таймс» яхача газета тIа профессора - политолога Джеймс Барбера, дунен юкъерча арене американски кердача администрацес де лаьрхIачун уйла а еш. Дукхача США политологаша а оттаду из хаттар. Эггара хьалхарча аргIан из дашха доагIа, цар цаI йолча уйланца аьлча, Дж. Буша администраце чурча проблемашта а боацаш, керттера теркам арахьарча проблемашта тIабохийтаргхиларца.

Малав-те кердача администраце «арахьарча политика уйлай треста» юкъевоагIаш? ХIама довзача зембоаккхараша бекъ цун дика на йоалаш бола доакъошхой кхаь даькъа. Хьалхарча группе конгрессе а техасски миллионерашта юкъе а шоай бувзамаш дола президента ший новкъостий. Цу юкъе воагIаш ва Техасски университета юриспруденце степень йолаш вола паччахьалкхен секретарь Джеймс Бейкери, Техасагара хержа хинна сенатор, оборона министр Джон Тауэри.

ШоллагIа группа Генри Киссинджера гонахьарча опытни политикаех латт. Хьалхарча даькъе — къаман кхерамзлен дешай хьакъехьа президента помощник вола Брент Скаукрафт. Из Киссинджера помощник хиннав, цул тIехьагIа — Киссинджера йиллача консультативни фирмай вице - президент. ХIанз паччахьалкхен секретара хIалхара заместителалла оттаваь вола Лоуренс Инглбергер тIеххьарча деношка кхаччалца цу фирмай президент вар.

Кхоалагiа группе — Р. Рейгана администраце хинна опытни профессиональни политикаш ба. Царех ба ФБР директор вола Уильям Вебстер а ЦРУ директора заместитель хинна Б. Скаукрафта заместителалла оттаваь вола Роберт Гейтс а.

Уж берригаш а «Нью-Йорк таймса» деча тешалагIа «Вашингтоне массавар санна укх тIеххьарча 40 шера низа позицегара хьежарах тарра, говза а боккхий а бюрократаш ба. Цу деятелашта тIадиллад американски стратегически хьашташ лорадар а, цунца цхьана, хуле укх тIеххьарча бIаь шера — Малхбоаленнеи Малхбузеннеи юкъера гIулакхаш тоадара таронаш карара ца ялийтар а».

Цкъарчоа, цу шин декхара юкъе шоайла вIашдухьаленаш яц, аьнна хета тарлу: Малхбоаленнеи Малхбузеннеи юкъера гIулакхаш дикагIа мел хул, вIашагIкхийттача Штаташта кхерам кIезигагIа латтаргба. Бакъда, «шийлача тIема» итташ шераш шоай Iоткъам беш хийцар Малхбоалена а, Малхбузен а политикай уйлаши гIулакхаши. Малхбоале «шийлача тIема» стереотипех, дIадахачунцара хад. Б. Скаукрафта американски телевидене гIолла къамаьл деш Малхбузенгахьа эза аьлар: «Сона хетачогIа, «шийла тIом» хIанз а тIехь дIабаьнна бац. Хетаргахьа, оалаш ма хиллара, туннель чакхйоалача сердал хьагучаяьлар. Из сердал— маьлха сердал я е гаргагIертача локомотива я хар дукхагIча даькъе вай деча гIулакхех тийша да». Малхбузен союзникашта юкъе цIур боллар духьа леладеш да СССР-а машара гIулакхаш, аьнна, из уйла йоалайир цо цул тIехьагIа.

Цу тайпара уйлаш массане а тIаэцаш яц. «Уоллстрит джорнел» яхача газето «коммунизм юхасецаяра» политика ший кIийлен тIара йоалл, яхаш, белгал а доаккхаш, яздора: «Кердача хьалаша дIадех США арахьара политика, антикоммунизма тIа а йоацаш, дикагIча кIийлен тIа хилар».

ХIанзарча хана кердача администраце арахьара политически проблемаш цIенхаштта тохх, хIана аьлча, уж цунна йоагIаш я. США паччахьалкхен секретаралла Дж. Бейкер чIоагIвеча хана сенате хиннача къамаьлаша хьахайт, дунен тIа яржаш латтача проблемаша: наркотикашцара къовсам лоаттабаро, гонахьара Iалам лорадаро, дунен экономически хьалаш хувцаро сенаторий сатем боабаь хилар. Журналиста Уолкотт Джона аьннача тайпара: «Хьагучох, Никарагуански контрасаштачул дукхагIа теркам тIабохийт США конгрессе Лаьттан гонахьара озона тIехкара».

Цу тайпара проблемаш кхоачашъеча хана США, ший союзникашца санна, шийца хьалхxе денз яхье хиннарашца а гIулакхаш леладе дезаргда. Дуне кхы а дикагIа кхотаденнад, из теркалдинза Iе йиш яц кердача американски администраце а. Цу профессор Дж. Барбера яздy: «Вай дунен халкъашта юкъера цхьалакха хилийтара эшаш я йоккха масштабаш, долла хIама чулоацаш а йаьхьаза а йолча общественности хьаллаьцца керда инициативаш». Цу сахьате хаттар а ду; «Ний-те кердача администраце уж инициативаш лаха таронаш?» Ше жоп а лу: — «Шоаш дувцачох тешаш бале, я», — аьле.

Укх деношка администрацена юхелаттараша белгалдоаккх: цун мел йола проблемаш къоастаяра дIоагIа шоаш деш дар лоралуш, терко еш дар да, яхаш. Дж. Буша арахьараполитически «команда» а лоралуш хила лаьрхIа я, лоархIаме дола гIулакхаш, сихо а еш, чакхдаха лаьрхIа яц. Укхаза лерхIачох арахьарча политике эггара чIоагIагIа дар Советски Союзаца дIа-хьа леладу гIулакхаш да. Хетаргахьа, хIанз эттача хьале моттигерча обозревателаша иштa лерхIар — керттерча даькъе атта йоацача американо - советски переговорех а доацаш, долаш долча цатешареи дог-уйла дика цахиларeи хьала чотагIа да.

Из хьал хьахиннад дуккхача шерашка, цхьан-шин шера из дIадаккха аьттув а барг-бац. Укх тIеххьарча хана шаккхе оагIоно дуккха даьд из меттадоаладара. Нагахьа санна, хIанзчул хьалхагIа хиннача президента СССР «зулама импери» я аьнна, ший гIулакх дIадоладаьдале, хIанз волчо ший къамаьле белгалъяьккхар Советски Союзацара «керда гаргало» я.

Цунца дувзаденна тохкам бу, кердача администрацена юкъе лоархIаме арахьараполитически моттигаш дIалаьца новкъостий болча, Генри Киссинджера позицешта. ЦIи хеза болча журналисташа Джек Андерсонеи Дейл Ван Аттеи яздеча тайпара «Киссинджер арахьарча политикана лостам телаш вола «къайлаза латта» паччахьалкхен секретарь хила тарлуш ва».

Арахьара политически проблемаш шоайла ювзаенна хиларо а, уж цхьатарра ца яшхаро а безам тIаоз Дж. Буша администраце хьадда малагIча арахьараполитически гIулакхашта теркам тIабохийтаргба яхача дешо. Журналисташеи политологашеи яхачох, царна шоашта хетараши хьашташи, кердача администраце арахьараполитически «команда» хьахулаш латта хьаштий баланс а хеташ хилар белгалдоаккх. Цу гIулакхашна жоп ер се корреспонденции дIайолаеш ю арахьарчу туьрсаш.

БАТУРИН Сергей,
АПН, корр.
Вашингтон.

КАЛЕЙДОСКОП

БРИТАНСКИ КЕРДА СЛОВАРЬ

Укх шера март бетта юхxе арахецаргда английски метта эггара доккхагIдола словарь. Цу словара цхьа экземпляр кхоачаргья из къалъайде могача хIара сага.

ШозлагIа арадоаккха «Английски метта оксфордски словарь» (лоаца аьлча ОСАЯ) 22 томах а латташ, 22 эзар оагIув йолаш да. Из 62,5 килограммага кхоачаш деза хургда.

— Тхо тешаш да оахоша дуккха а цун экземпляраш йохкаргхиларах, хIана аьлча из хургда английски метта лакхарча класса справочник, хIара йоккха библиотека из долаш хила а еза, — йоах «Оксформ Юниверсити Прессе» луча рекламана бехктокхаме волча Лудо Крэдока.

1584 шера йиллача цу издательствас ший эггара «боккхагIбола» къахьегам лерхI кердача словарах. Цу тIа я 615500 керда «дешай форма», шоай маIан а долаш, 2412400 цитата, цар тIа хьахьокх англометтай автораша цу формех мишта пайда ийцаб, эггара къалха хIара дош мишта, оалаш хиннад.

Бакъда, словарь кийчдеча иззал боккха болх беш пайда ийцаб эггара кердагIча вай ханарча методехи оборудованехи. Дунен тIа керттера йолча «Ай-Би-Эм» яхача компьютерни фирма английски отделенеи США-рча йоккхача ЭВМ-и лоаттайир технически средстваш, хIаьта Онтариорча (Канада) Ватерлоо университета вычислительни техника Iилма отдело новкъостал дир программа оттаяра.

Из иштта дале а, английски метта словарни запас 1150 шерагара вай ханага йоаккхаш соредакторий Джон Симпсонеи Эдмонд Вейнереи бIарчча ихи шу кха лаьцар.

НАЛ-РЕКОРДСМЕН

ЦIагIа леладу къайбаш хьалкхедареи дорстадареи ший «рецепт» йолаш ва 65 шу дола американски фермер Боб Корбетт. Шеф яхача цун нало хIара дийнахьа 13 килограмм ялат дуъ, 10... банка йий мол.

Иштта йола рацион гетгара дика хул Шефа, хIанз цо оз 558 килограмм.

Ялх шу дола ше кхебаь нал нахага цох дош алийта дIахьекхача. Индиана яхача американски штате хIара шера хулача юртбоахама ярмарке жюре членаша цхьанне санна массане а аьлар из нал дуьненахь уггаре а баккхийчарах цхьаъ ву.

Шортта даа хIама лоаттадарах чакхйоалаш яц Корбетта шин нала хIама йоалла. Аьхки дийнахьа шоаза фега арабоаккх цо нал, хан-ханнахьа лоран шоажийт, кхыметтел рентгеноскопи тохьаг бу. Совтlех бар ста рекордсмена дега нохчи къайла хургдий хьожаш.

КИТАЯ ДУККХА БАХА НАХ

«Адамий вахар» яхача журнала тIа хиннад, «Синьхуа» яхача китайски информационни агентствас хоам бир миллиард ах бахача мехка Китае бIаь шу а кхы дукхагIа а яь ягIача 3765 саг ба, аьнна.

Цу хоама тIа аьнад царна юкъе 110 шерагаь 120 шерага кхоачаш ца 228 китаец ва, 120 шерал тIехваьлча 36 саг ва. Цул совгIа бIаь шу даьннарашта юкъе хилар зIамигтахьа ба — 2657 я уж.

Дукха ах йола нах эггара дукхагIа ба Хинган-Уйгурски автономни областе. Китайски малхбузерча дукхагIа ба цу гаьнарча яьссача районе, эггара дукхагIа бусаба нах бахача. Центральни Азе, хIара миллион нах бIаь шу а кхы дукхагIа а ха лаьнна 66 саг ва.

ФРГ. Поезд дIачуйода... цIеной шоллагIча этажа чу. Селларча тамашийкача сурто цецвоаккх малхбузенгермански Вуппертале духхьашха нийс мел веннар. Моттигера бахархой, кхетадеш ма дарра, цу станце — лакхе гIолла хьалтесса бодача городской машиннаькъа трасса тIарча дуккхачарех цхьанне — сурт-сибатах цец ца бувла дикка ха я.

Т. КУЛЬБИЦКАЯИ сурт.

ТАСС фотохроника.